

Werkconferentie over duurzaamheid in mbo

Dagelijkse stapjes

Wat kun je met duurzaamheid in het mbo? Denk niet direct aan het ozonprobleem, kinderarbeid, overbevolking of de waterverontreiniging, is het advies op 1 juni, maar aan kleine stapjes in de dagelijkse praktijk. Een aantal scholen deed publiekelijk de belofte duurzaamheid te integreren.

FOTO'S: TON VAN DEN BORN

▲ **Chris Maas Geesteranus, inleider groene workshop: "Duurzaamheid is niet zo makkelijk om educatief te vertalen"**

“O ver duurzame ontwikkeling ben ik liefst zo min mogelijk zweverig”, zegt staatssecretaris Pieter van Geel (VROM). “Voor mij is het vooral iets doen. Kleine stapjes zetten. Sta je bijvoorbeeld je tanden te poetsen, laat dan de kraan niet lopen.” Hij is op 1 juni even niet met het referendum over de Europese grondwet bezig, zoals de meeste politici. Het gaat in Den Bosch over duurzaamheid in het mbo. Hoe pakken we dat aan? Duurzaamheid is immers niet gewoon kennis of een bepaalde vaardigheid; het gaat over waarden. En als je praat over duurzaamheid als

leergebied kun je je bijvoorbeeld afvragen hoe je waarden zoals solidariteit, soberheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid bij leerlingen brengt. Hoe zorg je dat ze zich realiseren dat economische vooruitgang en financiële winst niet de enige drijfveren kunnen zijn, maar dat je je ook zou moeten bekommeren om de toekomst van de mensheid en haar woonplaats? In de ‘School voor de Toekomst’, de elektronische leeromgeving van roc het Koning Willem I College, zijn ongeveer honderd onderwijsmensen gekomen; 15 of 20 vanuit groen onderwijs. Voordat zij gaan workshoppen, ope-

nen sprekers zoals Van Geel en ook SER-voorzitter Herman Wijffels de conferentie. Van Geel is daarvoor naar Den Bosch gekomen en vertrekt direct na zijn speech. Wijffels had er graag in persoon bij willen zijn, zo vertelt hij, maar hij heeft zich op een video laten vastleggen en spreekt op die manier de zaal toe. Rob de Vrind, duurzaamheidscoördinator op het Koning Willem I College, toont vervolgens, met veel foto’s van rampspoed, terreur en vervuiling, waar de ambities liggen van zijn school. Jan Venselaar, lector duurzame bedrijfsvoering op de Avans hogeschool, laat zien dat het hbo nog een stapje voor is op het mbo. En Ernest

► **Staatssecretaris Van Geel: "Het gaat niet alleen over dikke nota's, maar ook over eigen gedrag"**

Position paper duurzaamheid

Ondertekenaars beloven:

- ☛ dat er in de beginfase van alle opleidingen aandacht komt voor het concept van duurzame ontwikkeling in relatie tot de opleidingsrichting;
- ☛ dat leerlingen leren hoe zij met vakken kennis kunnen bijdragen aan duurzame ontwikkeling (uitgewerkt in competenties in kwalificatieprofielen);
- ☛ dat gepoogd wordt leerlingen te leren samenwerken met ander disciplines en andere niveaus (want voor duurzame oplossingen is interdisciplinaire samenwerking noodzakelijk);
- ☛ dat gepoogd wordt de bedrijfsvoering beter te laten aansluiten op duurzame ontwikkeling (mogelijk geborgd met keurmerk);
- ☛ dat er een coördinator voor duurzame ontwikkeling wordt aangesteld;
- ☛ dat de vorming van een platform duurzame ontwikkeling onder de Bve Raad wordt ondersteund.

Aan het eind van de conferentie hebben elf roc's en drie aoc's getekend. De aoc's zijn Wellant, Oost en Edudelta. Andere aoc's aarzelen nog en beraden zich

van Hezik van Codename Future vraagt drie Wellant-leerlingen naar hun motivatie en gedrag. "Wat vind je belangrijk?"

Alledag

Van Geel heeft samen met onderwijsminister Van der Hoeven op een milieutop in Kiev (mei 2003) beloofd om duurzaamheid in het onderwijs te integreren. Idee is dat het onderwijs dan als een innovatieinstrument kan functioneren. Dat leerlingen na hun diplomering duurzaamheid kunnen uitdragen en veranderingen in het bedrijfsleven kunnen realiseren. Wat individuele bedrijven doen, of dat nu uit motief van hogere waarden of uit simpel concurrentieoverweging, is, aldus Van Geel, wel belangrijk, maar niet doorslaggevend. "Ik constateer dat er verband is tussen de manier waarop je omgaat met mensen, met grondstoffen, met de omgeving en de kwaliteit van je product."

"Het gaat niet alleen over dikke nota's, maar ook over eigen gedrag", vervolgt hij. Met aandacht voor details. "Veel productieprocessen worden al zuiniger en schoner als je sommige werkzaamheden maar een klein beetje aanpast. Wat ik maar gezegd wil hebben:

naast grote verhalen en grote veranderingen is er ook vooral creativiteit en inzet nodig voor allerlei meer alledaagse aanpassingen."

Misschien dat daar voor mbo'ers een ingang zit. Ze kunnen zich meestal bar weinig voorstellen bij het begrip duurzame ontwikkeling. De HAS bijvoorbeeld poogt, aldus docent Peter van der Baan, duurzaamheid in projecten weg te zetten. De speciale uitdaging voor mbo'ers zou volgens lector Jan Venselaar kunnen zijn dat ze zich verdiepen in de praktijk van alledag als het gaat om wel of niet technische, duurzame oplossingen.

Zoek medestanders op school, tipt Van der Baan. Creëer ruimte voor initiatieven van leerlingen, passie is goed element, begin met kleine projecten en zorg dat er op school ruimte, tijd, geld en commitment is.

Co-productie

In navolging van duurzaam hbo is er een vergelijkbare projectgroep voor het mbo geformeerd. Zoals hbo-opleidingen een handvest over duurzaamheid hebben ondertekend (en daar aldus Venselaar naar handelen), wil ook het mbo commitment. Een doel vandaag is ondertekening van een

zogenaamde position paper, opgesteld door de projectgroep voor een duurzaam mbo.

Vanzelfsprekend staan alle mbo-onderwijsvertegenwoordigers in principe positief tegenover duurzaamheid. Hoe kun je daar tegen zijn? Maar dat wil niet zeggen dat ze zich zonder meer vastleggen op de acties en inzet die in die paper zijn geformuleerd.

Implementeren van duurzaamheid, stelt LNV-medewerker Roel van Raaij - dagvoorzitter vandaag - gaat via strategische stappen. Een zo'n stap zou de ondertekening kunnen zijn, een andere stap was de map over Duurzaamheid als leergebied, vervaardigd in opdracht van het ministerie in een co-productie van Wellant, HAS Den Bosch, PTC+, ETC en APS.

Voor de naam van Co van den Boogert, docent van Wellant, is verbonden met deze map. Hij is naast HAS-docent Peter van der Baan inleider bij de werkbijeenkomst van groen. Chris Maas Geesteranus, voorheen LNV-ambtenaar en nu secretaris van de Vereniging Educaties Nederland, start de groene subbijeenkomst.

"Duurzaamheid is niet zo makkelijk om educatief te vertalen", zegt hij. Met milieu - veel vroegere milieumensen zetten zich nu haast vanzelf in voor het meeromvattende begrip duur- →

Drie e's

De drie p's (planet, people en profit) zijn langzamerhand ook buiten de wereld van milieu en duurzaamheid bekend. Ze gaan over de economische, ecologische en sociale aspecten van handelen, van processen bijvoorbeeld of van bedrijfsvoering. De spreker van de kunststofbranche vond dat er een vierde p (van polymer) bij zou kunnen. Vanuit de gedachte van De Bono (goeroe van het creatieve denken) zou de p van pleasure een optie zijn.

Je kunt ook drie e's opvoeren. Ecology, equity en economy. Bovendien is voor verspreiden van deze waarden education van belang. Veel samenhang, want zoals ze in België zeggen: 'je kunt geen economisch paradijs bouwen op een ecologisch kerkhof'.

◀ *Overleg in de workshop over aanpak van duurzaamheid in het groene onderwijs*

zaamheid – is dat inmiddels gebeurd. Maar bij duurzaamheid heb je met verschillende concepten en verschillende denkwerelden te maken. Waarden die niet altijd helemaal gedeeld worden. "Een oplossing bij de ene p kan leiden tot een probleem bij een andere."

Hij ziet dan acht dilemma's. Globaal versus lokaal, universele versus individuele waarden, traditie versus vooruitstrevendheid, lange en korte termijn, kansen voor jezelf en je omgeving, expansie van kennis en waardenvorming, topdown versus bottom up en spiritueel versus materieel. "Deze spanningen beklemtonen dat het gaat om menselijk handelen hier en nu met gevolgen voor daar en later. Daar moeten mensen in worden getraind omdat je dit niet meekrijgt bij geboorte."

Instellingenniveau

Tijdens een pauzegesprek wordt verondersteld dat groen onderwijs toch bij uitstek het terrein is voor duurzaamheid. Of die perceptie helemaal terecht, is niet hard te maken, maar

aannemelijk is wel dat als het gaat om ecologie, planet en milieuzorg hier meer kennis zou kunnen liggen. Duurzaamheid kun je er dan kwijt in projectonderwijs, in reflectie op port-

folio's of in mini-ondernemingen. 'In iedere competentie hoort een stukje duurzaamheid te zitten', vindt een van de workshopdeelnemers. De competentiegerichte kwalificatiestructuur, waar vanuit dilemma's zoals duurzaam handelen, milieu versus productie en dierenwelzijn beroepscompetenties zijn geformuleerd, biedt meestal voldoende kader en mogelijkheden.

"We moeten het op instellingenniveau

willen uitwerken", vindt Rien van Tilburg, namens het Wellantbestuur ondertekenaar van de position paper. Niet in het overstijgende document.

"Als je centraal te veel gaat vastleggen,

'Er is verband tussen de manier waarop je omgaat met mensen, met grondstoffen, met de omgeving en de kwaliteit van je product'

wordt de keuze voor de instellingen steeds kleiner."

Het motief is voor hem duidelijk. "Er is al een hoop gedaan, maar er is nog veel meer te doen", zegt hij. "Ik hoop dat dit een aanzet is. Ik hoop dat we met deelnemers en docenten nog meer betekenis aan duurzaamheid kunnen geven." ☞

Ton van den Born